

Het licht
van de
grote stad
houdt de
spreeuwen in
de ban,



Tekening:
M. J. C. Kolvoort

B. J. J. R. Walrecht

Spreeuwenslaapplaatsen

Slaapplaatsen van spreeuwen houden veel problemen in voor hen, die er studie van maken. Het artikel van Joh. J. Frieswijk (Natura, mrt. 1962) is er een sprekend voorbeeld van, dat het niet eens gemakkelijk valt een aantal hoofdlijnen te ontwerpen en de schrijver heeft zich dan ook afgevraagd „of deze zogenaamde hoofdlijnen niet tot de hersenschimmen moeten worden gerekend”. Het is misschien wel goed er rekening mee te houden, dat we de hoofdlijnen voorlopig als verkeerd getrokken moeten beschouwen, minder dienen uit te gaan van de verschuivingen van de „slaapplaatsen”, maar eer de bewegingen van de spreeuwen zelf in meer of minder sterke concentraties dienen te volgen.

Om bepaalde redenen achten wij persoonlijk het concentratie-probleem aantrekkelijker en zoals we straks zullen zien is het voorlopig ingewikkeld genoeg.

Wat zien we namelijk gebeuren? 's Morgens rond zonsopgang stralen de door de slaap verfriste spreeuwen naar diverse zijden uit in grote groepen, waarvan zich telkens kleinere afsplitsen, die bepaalde voedselterreinen gaan bezetten. Tegen zonsondergang zien we ze groepsgewijs terugkeren, zich allengs bij elkaar aansluiten en tenslotte weer op de slaapplek terugkeren. In verband met de daglengte verschuiven zich zowel de uitvluchten als de thuisvluchten naar een vroeger of later tijdstip

en deze verschuivingen hebben nog eens plaats in verband met de bewolking van de hemel (de relatieve wolkendichtheid), zodat het tijdstip van de terugkeer (excursie-ervaring bij Middelburg) bij zware bewolking wel drie kwartier tot een uur kan worden *vervroegd*. In deze beïnvloeding van de heen- en terugtochten zit juist voldoende kans, dat bepaalde groepen en soms vrijwel de gehele concentratie een bepaalde slaappleats niet kan bereiken of wel . . . er overheen vliegt.

In de tweede plaats zit er voldoende „huiselijkheid” in de slaappleats om deze lange tijd als een soort nachtelijke „woonstede” vast te houden, zodat als een flinke concentratie ergens anders *terecht* komt, de morgenoriëntatie een nieuwe slaappleats tot een vast punt van terugkeer kan maken (een „toevallige” verschuiving wordt dan „vastgelegd”). De spreeuwen, die bij Ter Hooze (Middelburg) slapen, komen soms niet opdagen en schijnen dan in het natuurreservaat „Rammekenshoek” bij Ritthem te blijven.

Naar onze bescheiden mening ligt dit vooral aan de drang tot concentratie zelf, die voor de spreeuwen nog noodzakelijker is dan de slaappleats. We zien dan ook, dat onderzoek aan het licht brengt (Spaans en Swennen in D.L.N. jan. '62), dat de samenstelling van de slapende concentratie zich steeds wijzigt. De spreeuwen zoeken in de eerste plaats *elkaar* op, in de tweede plaats de gezamenlijke „nachtwoning”. Zo schikken „trekkende” spreeuwen zich tussen de overwinterende, met als gevolg, dat de eerste of slechts korte tijd, of maar één keer van de algemene slaappleats gebruik maken.

Hiermee houdt weer een ander verschijnsel nauw verband, nl. het bekende „meegezogen worden” van kleinere groepen door passerende grotere concentraties. Er is nog een vierde punt. Wanneer *bewolking* (tabel III) vroege slaaptrek uitlokt, zal een daarop volgende *opklaring* de op de slaappleats gearriveerde (of nog niet aanwezige) spreeuwen parten spelen ten opzichte van het onmiddellijk gebruik er van. We hebben een aantal malen kunnen constateren, dat spreeuwen, die kennelijk te vroeg zijn aangekomen zich voorlopig in de omgeving neerlaten en zich pas later concentreren. Zo hebben we een sterk aaneengesloten „huiswaarts” trekkende zwerm zich plotseling zien splitsen toen de reeds bijna ondergegane zon weer tussen de wolken te voorschijn kwam.

Het is o.i. hier de juiste plaats te gaan vermoeden, dat de sterke concentratie van *licht* boven onze steden in de wintertijd een dergelijke „de spreeuwen in de lucht houdende” of „voorlopig tot neerzetten dwingende” invloed uitoefent, die bij verder doordonkeren de spreeuwen noopt zich „ergens ter plaatse” te concentreren in een daar te kiezen slaapgebied, daar de concentratie zelf punt 1 is en de slaappleats punt 2. Een bepaalde „lichtdrempel” slaat deze vogels dan neer. Er ligt hier een aanneamelijke factor ter verklaring van de voorliefde voor de binnenstad, eigenlijk *het* centrum lichtconcentratie, dat de lokkende werking het best zou kunnen uitoefenen en wel juist op het tijdstip *dat* deze wordt uitgeoefend. *Als* deze lokkende werking ze in een dwangpositie heeft geplaatst is ook aanneemelijk, dat de bestrijding met de „angstschreeuw-productie” weinig effect zal kunnen uitoefenen en de spreeuwen er niet voorgoed door worden verjaagd. Waarheen zouden ze kunnen ontvluchten, als het licht hen in de ban heeft? Ze zijn letterlijk „tegen de lamp” gevlogen.

Als alweer een ander punt geldt nog, dat het „neerslaan” van de

spreeuwen door de lichtdrempel niet slechts betekent, dat ze ergens op hun slaappleats gaan zitten, maar dat ze zo diep mogelijk *in* de slaappleats afdalen. Bij voldoende ruimte concentreren ze zich zo laag mogelijk, waar ze in het donker nog een tijdlang door een intens gekwetter voeling met elkaar houden. Jaagt men zo'n „diep-zittende” concentratie op, dan zal deze zich in een weinig spectaculaire vlucht *laag* boven de bomen houden en (van ter zijde) als het ware „sluipend door de takken” naar de plaatsen terugkeren vanwaar ze verjaagd zijn. Dit namen we waar bij Ter Hooge, waar we vergeefs op terugkeer van de vogels wachtten, maar plotseling door opnieuw oploaiend gekwetter bemerkten, dat ze er allemaal weer zaten.

De door vergelijking met Sluiters (1939) door Frieswijk geconstateerde verschuiving van het *begin* van de periode, waarin de spreeuwen naar de binnenstad komen en tegelijkertijd de sterke uitbreiding van het aantal daar slapende spreeuwen, klopt m.i. zeer fraai met de veronderstelde werking van de ongetwijfeld sinds 1939 steeds verder geïntensiveerde „lichtwolk” boven de binnenstad.

Ten slotte heeft een greep uit de trekkende spreeuwenbewegingen in de richting van de slaappleats („Jachtse bus” — Kloetinge) grote verschillen aan het licht gebracht in de licht-gevoeligheid van de groepjes, zowel als in de individuele behoefte aan concentratie (het geldt hier spreeuwen, die alle rechtstreeks in de richting van de slaappleats vlogen: z.o. — n.w.). Hier ligt juist voldoende spreiding van factoren om te kunnen verklaren, dat niet alle spreeuwen in de ban van de lichtwolk boven de stad behoeven te geraken of daar terecht komen.

We besluiten met te wijzen op de tabellen, waarin vele van de genoemde factoren bij de concentratie liggen verdisconteerd. Misschien, dat een meer uitgebreid onderzoek in deze richting iets nieuws zou kunnen opleveren ten opzichte van het uitzetten van hoofdlijnen, die voor een goed begrip van de verschijnselen rondom de slaappleatsen toch noodzakelijk blijven.

Vertrek spreeuwen naar de slaappleats

Opnamen I, II en III vanaf eerste passage spreeuwen tot en met de laatstgepasseerde, telkens met tijdsoposchuiving van 2 minuten. Richting spreeuwen z.o. - n.w.

OPNAME I. 1 februari 1962. Biezelinge.

Zonsondergang officieel 17,28.

Tijdstip waarneming	Gepasseerd	Totaal	Aantal groepen
17,29 — 17,31	50-40-10-1-1-100-1-3	206	8
— 17,33	40-20-1-10-30-1-1	103	7
— 17,35	100-4-15-4-200-50	373	6
— 17,37	20-40-1	61	3
— 17,39	150-80-10-50-30-20-10-10-30	390	9
— 17,41	10-30-250-40-1-50	380	6
— 17,43	4-1-300-8-2-4-10-20-1-10	360	10
— 17,45	100-40-40-10-30-9-6	235	7
— 17,47	5-10-30-1-3-3-6-60	120	8
— 17,49	1	1	1
Tijdsduur 20 min.		Totaal 2229	65

OPNAME II. 2 februari 1962. Biezeling.

Zonsondergang officieel 17,30.

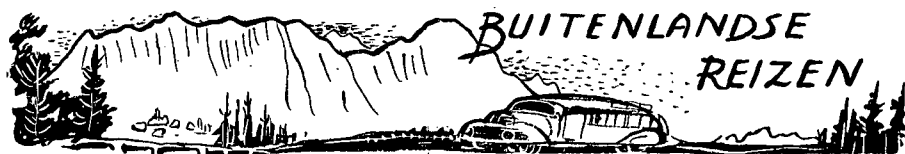
Tijdstip waarneming	Gepasseerd.	Totaal	Aantal groepen
17,30 — 17,32	1-5-10	16	3
— 17,34	2-200-1	203	3
— 17,36	3-20-30-3-15-1-40-7-25	197	9
— 17,38	5-300-40-2-100-10-4-2-1	464	9
— 17,40	120-1-2-2-30-1-500-40	696	8
— 17,42	150-2-1-2-1-20-2-300-40-2-50	570	11
— 17,44	40-10-25-30-20-150-100-20-70-10	475	10
— 17,46	10-1-250-2-30-1-60-2-10-3	369	10
— 17,48	1-5-1-7	14	4
— 17,50	15-15-4-12-40	86	5
Tijdsduur 20 min.		Totaal 3090	72

OPNAME III. 4 februari 1962. Biezeling.

Om 17 uur even de zon, direct daarna zware bewolking.

Zonsondergang officieel 17,34.

Tijdstip waarneming	Gepasseerd.	Totaal	Aantal groepen
17,07 — 17,09	50-10-15-2-3	70	5
— 17,11	1-2-15	18	3
— 17,13	3-5-7-1-2-20	48	6
— 17,15	2-80-60-20-2	164	5
— 17,17	20-7-30-30-30-12	129	6
— 17,19	40-2-6-1-10-5-200	264	7
— 17,21	60-120-9-40-300	529	5
— 17,23	300-40-60-1-30	531	5
— 17,25	5-40-200-50-20	315	5
— 17,27	600-80-3	683	3
— 17,29	2-20-320-40-30	412	5
— 17,31	30-10-5-1	46	4
— 17,33	—	—	—
— 17,35	10-2-3	15	3
— 17,37	10-3-1	14	3
— 17,39	30-7	37	2
Tijdsduur 32 min.		Totaal 3275	67



Voor de trektocht door Zuid-Noorwegen, beginnend 7 juli, is nog een plaats vacant. Als U nog mee wilt, bericht dit dan zo spoedig mogelijk aan A. K. J. Mulder, Wallerstraat 43 te Delft, tel. 01730—21367.

Bij het ter perse gaan van dit nummer waren nog enige plaatsen vrij voor de bushotelreis naar de Oostelijke Pyreneeën (16 juni t/m 3 juli — zie kampkrant).

Wilt U nog een kans maken aan deze unieke reis deel te nemen, stelt U zich dan onmiddellijk in verbinding met de leiding, Ir. Johanna M. Diehl, Willem van Aelststraat 5 III te Delft, tel. 01730—26471.